

СТАН І РОЗВИТОК ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

**В. Л. НОСКО, кандидат сільськогосподарських наук
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»**

Інтенсифікація сільського господарства має негативний вплив не лише на навколишнє середовище, але і виснажує природні ресурси, без яких ведення сільськогосподарського виробництва неможливе. Органічне виробництво має очевидну перевагу для довкілля та здоров'я людей.

Органічна продукція, буряк столовий, сільське господарство, органічний ринок

Сільськогосподарське виробництво в цілому і овочівництво зокрема, базується на застосуванні великих доз мінеральних добрив під час вирощування сільськогосподарської продукції. Поряд із позитивними наслідками цього процесу існує ряд негативних чинників, які впливають на оточуюче середовище і здоров'я людей. Спостерігається деградація ґрунтів, забруднення їх пестицидами, агрохіматами, солями важких металів, що призводить до порушення екологічної рівноваги агроєкосистем і погіршення якості сільськогосподарської продукції. Альтернативою необґрунтованій і згубній для всього живого хімізації сільськогосподарського виробництва є органічне виробництво, в плані технологічного, економічного та екологічного розвитку, яке забезпечує отримання екологічно безпечних продуктів харчування.

Серед найбільш відомих досліджень, присвячених стану і розвитку органічного вирощування продукції в Україні, слід відзначити праці таких вітчизняних вчених як О. Барабаш., Н. Берлач, В. Вовк, В. Гармашов, З. Сич, П. Стецишин, М. Кобець та ін.

Мета досліджень – визначення стану органічного виробництва в Україні та у світі, його розвиток, вивчення основних проблем, що стримують розвиток органічного ринку та розробка шляхів їх подолання. Запропоновано елементи технології вирощування буряка столового залежно від строків сівби в умовах органічного виробництва.

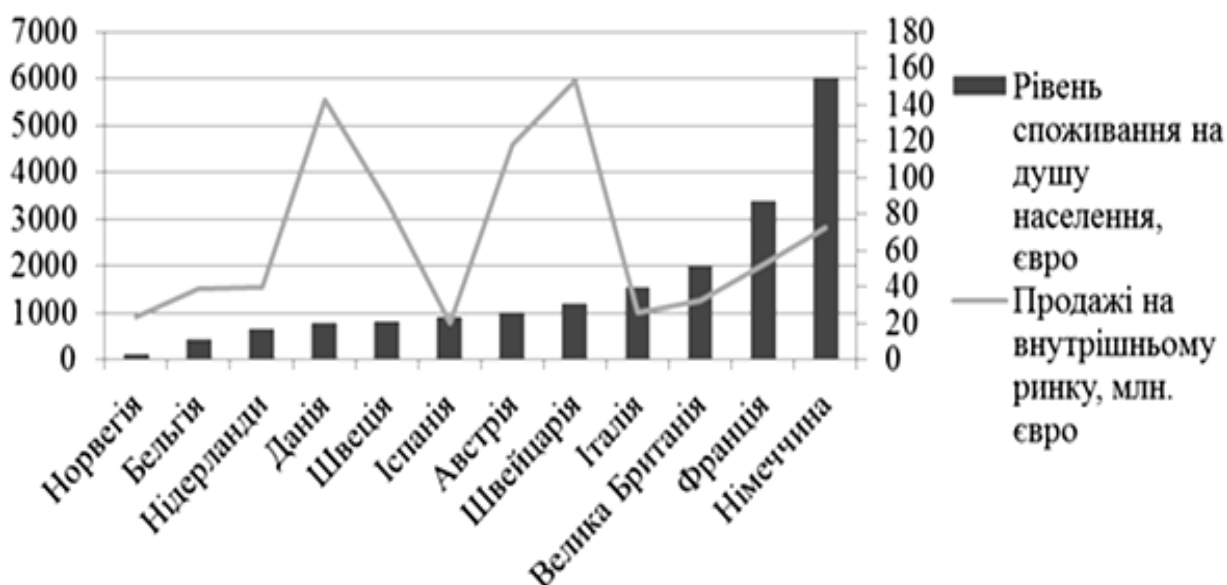
Матеріал і методика досліджень. Матеріалом досліджень є стан і розвиток органічного виробництва в Україні, нормативно-правові документи з органічного виробництва. Під час проведення досліджень використовувались польові та розрахункові методи, дані статистичного управління України.

Результат досліджень. Сектор економіки України, що включає сільське господарство, харчову і переробну промисловість, забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність країни, формує 17% ВВП. Проте, за останні десятиріччя в Україні спостерігається катастрофічне руйнування сільгоспугідь і зниження родючості ґрунтів – основного джерела забезпечення продовольчої безпеки країни та добробуту населення. Інтенсивність процесів руйнування і деградації ґрунтів внаслідок використання застарілих технологій вирощування сільськогосподарських культур, порушення фундаментальних законів землеробства та правил сільськогосподарської діяльності досягли небезпечного для економічної стабільності держави рівня, близько 60 % земель країни зазнає впливу ерозії ґрунту. Щорічно кількість еродованих земель збільшується на 80-90 тис. га. Внаслідок ерозії щорічно втрачається біля 11 млн. тонн гумусу, 0,5 млн. тонн азоту, 0,4 млн. тонн фосфору та 0,7 млн. тонн калію; 38 % орних земель країни є переущільненими. Останніми роками інтенсивно збільшуються площі кислих ґрунтів [4].

Більшість сільськогосподарських виробництв України є збитковим, а значна частина сільськогосподарської продукції та продуктів харчування, що виробляються, не відповідають світовим стандартам якості та безпеки, що призводить до зменшення експортного потенціалу країни, високого рівня захворюваності та смертності населення. В той же час у Європі стрімко поширюється органічне виробництво – цілісна система господарювання та виробництва харчових продуктів, яка поєднує в собі найкращі практики з огляду на збереження довкілля, рівень біологічного розмаїття, збереження природних ресурсів, застосування високих стандартів виробництва, які відповідають якісним вимогам до продуктів харчування (рис. 1).

Зважаючи на потенціал сільського господарства нашої держави, існує невідкладна необхідність використання багаторічного досвіду європейських країн щодо такого екологічно, соціально та економічно доцільного напрямку сільськогосподарської діяльності, як органічне виробництво та його впровадження в нашій країні. Органічне виробництво в Україні розвивається з 1997 року, в першу чергу завдяки попиту з боку трейдерів ЄС і переробників органічного зерна, олійних, бобових культур і дикоросів. У 2007 році ситуація почала злегка змінюватись – на внутрішньому ринку розширився асортимент органічних продуктів: з'явилися органічний хліб, молоко, ковбаси, фрукти, овочі, соки, напої, сиропи, джеми, мед та крупи. Спостерігається позитивна тенденція розвитку внутрішнього споживчого ринку органічних продуктів в Україні, що згідно дослідження Федерації органічного руху України має наступні показники: у 2008 році – 500 тис. євро, у 2009 році – 600 тис. євро, у

2010 році – 1,2 млн. євро, у 2011 році – 2,4 млн. євро, у 2012 році – 5,1 млн. євро, в 2013 році – 7,9 млн. євро, а в 2014 році – 12,2 млн. євро. Щорічне зростання внутрішнього ринку органічної продукції знаходиться на 60-100 % рівні. На початок 2014 року в Україні працювало близько 164 сертифікованих органічних господарства, які обробляють понад 280 тис. га сільськогосподарських угідь і ще біля 300 господарств, які не сертифіковані, але виробляють якісну органічну продукцію та обробляють понад 400 тис. га сільськогосподарських угідь. Більшість господарств не можуть отримати сертифікат через високу його вартість (в межах 5500 грн. на рік).

Рис. 1. Країни Європи з найбільшою часткою органічного ринку та рівнем споживання на душу населення в 2014 р.

Через нестачу сировини і відсутність конкуренції органічні продукти продаються за високою ціною, яка є одним із основних чинників низького споживання органічних продуктів [5]. Але після збільшення кількості виробників органічного виробництва та розширення асортименту органічної продукції ціна нормалізується і буде не вищою, ніж на 10-20% за аналогічну традиційну. На сьогодні державна підтримка розвитку органічного сектора задекларована тільки у декількох нормативних актах, основними з яких є: Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» [5] та Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2020 року. В Державній цільовій програмі розвитку села на період до 2020 р. поставлено завдання довести обсяг частки органічної продукції у загальному обсязі валової продукції сільського господарства до 10 %, також в цьому документі передбачається стимулювання ведення органічного сільського господарства.

Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» закладає правову основу для повноцінного, ефективного розвитку органічного виробництва. Положення цього закону набули чинності з 9 січня 2014 р., а суб'єкти господарювання, які маркують свою продукцію як органічну, зобов'язані привести свою діяльність у відповідність із цим законом протягом шести місяців. Фахівці органічного сектору висловлюють сподівання, що з прийняттям Закону у державі спостерігатиметься активізація та поживлення розвитку органічного сектору, а також, що не менш важливо, унеможливиться існування такого явища, як «псевдо-органік». Але не дивлячись на існуючі проблеми, ми переконані, що в Україні необхідно вирощувати органічну продукцію.

Технологія вирощування органічної продукції є екологічно безпечною. Вона розроблена з використанням природних факторів ґрунтоутворення і дозволяє з меншими затратами праці, пального, добрив вийти на розширене відтворення родючості ґрунтів і мати більш високий виробничий і екологічний ефект.

Висновки. Продовольча безпека України залежить від кількості і якості вирощеної продукції. Для того, щоб вийти на світовий рівень з вирощування органічної продукції необхідно стимулювати сільськогосподарських виробників і збільшувати мережу збуту якісної органічної продукції.

Список літератури

1. Барабаш О. Ю. Біологічні особливості овочівництва: навчальний посібник. / О. Ю. Барабаш, Л. К. Тараненко, З. Д. Сич – К.: Арістей, 2005. – 348 с.
2. Доспехов Б. А. Методика полевого опыта (с основами статистической обработки результатов исследований): [учебник для студ. высш. уч. завед.] / Б. А. Доспехов // – Изд. 4-е, перераб и допол. – М., Агропромиздат, 2001. – 351 с.
3. Сич З. Д. Властивості коефіцієнтів стабільності ознак урожайності у динамічних рядах різної тривалості / З. Д. Сич // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. – 2005. – № 2. – С. 5-20.
4. Стецишин П. О. Основи органічного виробництва: [навчальний посібник] / П. О. Стецишин // – Вінниця: Нова книга, 2008. – 528 с.
5. Закон України "Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/425-18>.

Интенсификация сельского хозяйства имеет негативное влияние не только на окружающую среду, но и истощает природные ресурсы, без которых ведение сельскохозяйственного производства невозможно. Органическое производство имеет преимущество для окружающей среды и здоровья людей.

Свекла столовая, сроки посева, сорта, урожайность, органическое производство овощей

Intensification of agriculture that has been going on in Ukraine, has a negative impact not only on the environment but also depletes natural resources, without which agricultural production impossible. Organic production provides a real benefit to the environment and human health. Domestic consumers seeking to improve the quality of consumption of vegetable products.

Red beet, planting dates, varieties, crop yields, organic vegetable production